

3. Бутенко Н.В. Особливості маркетингових досліджень на промисловому ринку / Н.В. Бутенко // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації професійних спілок України / Академія праці і соціальних відносин Федерації професійних спілок України. – Київ, 2010. – № 2 (54). – С. 56-62.

4. Ковальчук С.В. Роль маркетингових досліджень у забезпеченні ефективної роботи підприємств легкої промисловості / С. В. Ковальчук // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 6 – С. 42–51.

5. Мороз Л.А. Маркетинг: [підручник] / Л.А. Мороз, Н.І. Чухрай / За редакцією Л.А. Мороз. – 3-є вид., без змін. – Львів: Національний університет «Львівська політехніка» (Інформаційно-видавничий центр «ІНТЕЛЕКТ+» Інституту післядипломної освіти), «Інтелект-Захід», 2005. – 244 с.

6. Киличева О.М. Способы и методы исследования маркетингового потенциала предприятия / О.М. Киличева, О.П. Михайлова // Вестник ОГУ. – 2011. – № 13. – С. 216-221.

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

FINANCIAL AND ECONOMIC MECHANISM PROVIDING EFFICIENCY OF ENTERPRISE'S FUNCTIONING: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECT

У статті розглянуто сутність фінансово-економічного механізму забезпечення ефективності функціонування підприємств. Надано детальну характеристику його основних елементів (фінансових та економічних методів, фінансових та економічних важелів, фінансово-економічних інструментів) та вплив кожного з них на діяльність підприємства. Охарактеризовано функції та принципи, завдання та аксіоми функціонування механізму, а також визначено його значення в управлінні підприємством.

Ключові слова: ефективність підприємства, фінансово-економічний механізм забезпечення ефективності функціонування підприємств, управління діяльністю підприємства.

В статье рассмотрены сущность финансово-экономического механизма обеспечения эффективности функционирования предприятий. Предоставлено подробную характеристику его основных элементов (финансовых и экономических методов, финансовых и экономических рычагов, финансово-экономических инструментов) и влияние каждого из них на дея-

тельность предприятия. Охарактеризованы функции и принципы, задачи и аксиомы функционирования механизма, а также определены его значение в управлении предприятием.

Ключевые слова: эффективность предприятия, финансово-экономический механизм обеспечения эффективности функционирования предприятий, управления деятельностью предприятия.

The article considers the essence of the financial and economical mechanism of ensuring of the efficiency of enterprise's functioning. It gives detailed description of its main elements (financial and economical methods, financial and economical leverages, financial and economical instruments) and its influence on enterprise's functioning. The paper characterizes functions and principles, tasks and axioms of the mechanism's functioning, also it determines its importance in the management of the enterprise.

Key words: efficiency of enterprise, the financial and economic mechanism of ensuring of the efficiency of enterprise's functioning, enterprise activity management.

УДК: 330.3

Гуменюк М.М.

к.е.н., асистент кафедри публічних, корпоративних фінансів та фінансового посередництва Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Стрілак Ю.В.

магістрант Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Постановка проблеми. У процесі розширеного відтворення кожен господарюючий суб'єкт стикається із низкою зовнішніх і внутрішніх проблем. Для забезпечення результативної діяльності підприємства усі елементи, з яких складається як виробничий, так і управлінський процес, повинні бути злагодженими та працювати, як єдиний механізм. Саме тому дослідження фінансово-економічного механізму забезпечення ефективності функціонування підприємства залишається актуальним на кожному етапі розвитку економіки, адже дієвість його методів та важелів завжди буде коливатися під дією ендогенних та екзогенних факторів.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Дослідження наукових праць показало, що дана тема є недостатньо вивченою. Зокрема, детально вивчалось поняття та структура фінансово-економічного механізму управління підприємства загалом, проте, не було зосереджено уваги на використанні фінансово-економічного механізму для досягнення ефективності функціонування підприємства.

Постановка завдання. Метою статті є визначення сутності поняття «фінансово-економічного механізму забезпечення ефективності діяльності підприємства» та його структури.

Рис. 1. Структура фінансово-економічного механізму забезпечення ефективності функціонування підприємства

Виклад основного матеріалу дослідження.

Багаторічні дослідження сутності категорії «фінансово-економічний механізм управління підприємством» не розглядали поняття ефективності, як відокремлений елемент та спрямовували свою дію на досягнення ефективної діяльності самого підприємства. Тобто всі роботи науковців були націлені на виборі тих методів, способів та важелів управління, які б забезпечили позитивну динаміку у результативності виробничого процесу, що у подальшому впливало б на розмір отриманого прибутку. Так, Дідик Л. М. зазначала, що «основною метою фінансово-економічного механізму є забезпечення стійкого фінансового стану підприємства, випуск якісної конкурентноздатної продукції, задоволення соціальних і матеріальних потреб працюючих, економія ресурсів, охорона навколишнього середовища, впровадження інновацій та інвестування пріоритетних сфер виробництва. Від правильної його організації, від правильного вибору методів, важелів у конкретних ситуаціях залежить ефективність діяльності підприємства» [2, 294].

На думку Мосаленко В. П. та Шипунова О. В., фінансово-економічний механізм – це найважливіша складова господарського механізму, що відображає сукупність фінансових та економічних методів, способів, форм, інструментів та важелів, за допомогою яких здійснюється регулювання

фінансово-економічних процесів та відносин з метою ефективного впливу на кінцеві результати діяльності підприємства [4, 25].

Бобирь О. І. та Матвієць М. В. розглядають фінансово-економічний механізм, як цілісну систему управління фінансами підприємства, яка призначена для організації взаємодії об'єктів та суб'єктів господарювання у сфері фінансових відносин, формування та використання фінансових ресурсів, забезпечення ефективного впливу фінансової діяльності на кінцеві результати діяльності підприємства [6].

Аналіз наукових праць вчених-економістів показав, що у теоретичному плані сутність поняття «фінансово-економічного механізму забезпечення ефективності функціонування підприємств» на даний момент є недостатньо дослідженим всупереч тому, що в цьому існує реальна потреба. На нашу думку, фінансово-економічний механізм забезпечення ефективності функціонування

підприємства – це складова господарського механізму, яка за допомогою фінансових та економічних методів, форм, інструментів та важелів впливу забезпечує підвищення результативних показників діяльності підприємства, що відображають його ефективність та забезпечують його розвиток та розвиток суспільства загалом.

Отже, основними елементами, які формують дане поняття, є складові фінансово-економічного механізму. Розглянемо їх детальніше (рис. 1).

Схематично зображена структура фінансово-економічного механізму забезпечення ефективності функціонування підприємства наочно відображає його структуру та взаємозв'язки. Так його основними елементами є фінансові та економічні методи, важелі та інструменти. Всі вони пов'язані між собою. Як бачимо, керівництву підприємства у процесі обрання конкретного фінансово-економічного методу слід звертати увагу на важелі, які йому відповідають та на основі якого здійснюється вплив на господарську діяльність підприємства.

Під фінансовими та економічними методами у науковій літературі розуміють способи впливу фінансових чи економічних відносин на господарсько-виробничий процес. Одним із них є державне фінансування, яке розглядають, як цілеспрямоване направлення коштів місцевого чи державного бюджетів для фінансування діяльності підприємства. Так за допомогою таких фінансових важелів,

як субвенції та дотації підприємство може свої поповнити обігові кошти, покрити збитки чи використати іншим чином у своїй діяльності для забезпечення безперебійності виробництва. Правильне використання таких коштів може призвести до задоволення потреб держави (оскільки фінансування відбувається з певною метою), підвищення ефективності підприємства та отримання прибутку від здійснення профінансованої діяльності.

Також держава, законодавчо встановлюючи обов'язок на господарюючі суб'єкти нараховувати та сплачувати податки та збори, тим самим прямо пропорційно впливає на зменшення прибутку підприємства. Така ситуація призводить до зменшення загальної ефективності здійснення господарської діяльності. При чому, з метою уникнення оподаткування за сучасного стану економіки більшість підприємств спеціально зменшують розміри бази оподаткування і цим самим сприяють тінізації економіки. Керівництву українських підприємств надано можливість варіювати розміром податкових зобов'язань через існування спрощеної системи та загальної системи оподаткування. Отже, обираючи один із фінансових методів фінансово-економічного механізму забезпечення ефективності діяльності підприємства для оптимізації своєї діяльності керівництву підприємства у першу чергу слід звернути увагу на оподаткування, що в подальшому призведе до збільшення ефективності за рахунок скорочення витрат.

Загальновідомим та часто використовуваним у світовій практиці методом фінансово-економічного механізму забезпечення ефективності функціонування підприємства є страхування. Нині підприємства часто звертаються до страхових компаній з метою зменшення втрат у раз стихійних чи інших непередбачуваних явищ. Найчастіше підприємства прагнуть застрахувати рухоме та нерухоме майно, сировину та матеріали, життя та здоров'я працівників. Менеджери підприємства при обранні страховика основну увагу повинні звертати на розмір страхових внесків, які виступають фінансовим важелем для підприємства, оскільки вони є його витратами, що в подальшому призводить до зменшення ефективності підприємства за рахунок скорочення розміру валового доходу. При чому імовірність настання страхового випадку є мінімальним, тому розраховувати на те, що дані кошти є поворотними, не можна. Тому завжди необхідно оцінювати доцільність здійснення страхування.

Важливим фінансовим методом фінансово-економічного механізму забезпечення ефективності діяльності підприємства є кредитування. Він першочергово використовується при дефіциті фінансових ресурсів, оскільки є найбільш легким способом їх залучення. За допомогою таких фінансових важелів, як пільгове кредитування та розміри відсоткових ставок за кредитами управлінці

підприємства мають змогу впливати на ефективність його діяльності, оскільки уникають простоїв у виробництві. Так, якщо підприємство відповідає вимогам, які надають можливість отримати кредит за пільговими умовами, воно автоматично зменшує витрати, пов'язані із використанням позикових ресурсів. Також з метою поповнення фінансових ресурсів за мінімальною вартістю керівництво використовує такий важіль управління, як відсоткові ставки, розуміючи, що фінансово-кредитних інститутів є безліч та умови кредитування у кожній з них різняться.

Не менш важливими у процесі управління фінансовою та виробничою діяльностями підприємства є економічні методи та важелі фінансово-економічного механізму забезпечення ефективності його діяльності. Першочергово до таких методів відносять планування та прогнозування основних показників ефективності діяльності. Використання реальних даних при їх обрахунку та встановлення такого рівня прогнозованих показників, досягнення яких є можливим за стабільної та безперебійної роботи виробництва, ставить орієнтири діяльності як для управлінського, так і для виробничого персоналу. Перш за все прогнозуються показники чистого грошового потоку за певний період, розмір доходу та рентабельності підприємства. Проте, виконання та перевиконання поставлених показників працівниками повинні стимулюватися різними методами, зокрема, і матеріальними.

Інвестування – це процес вкладення коштів в підприємство, що забезпечить збільшення його вартості та отримання доходу. Інвестиції для підприємства є основним джерелом оптимізації розміру прибутку. Шляхом впровадження передових технологій та модернізації виробництва, досягається підвищення продуктивності праці, зростання обсягів виробництва та якості виробленої продукції, підвищення платоспроможності та кредитоспроможності. Правильно обраний метод інвестування та рівень дохідності інструментів інвестування є чинниками забезпечення ефективності діяльності підприємства.

Ціноутворення – процес формування та встановлення ціни на товари чи послуги. Зростання ціни сприяє збільшенню виручки, проте, зменшує попит на продукцію, тому керівництво повинно зважено вести політику ціноутворення для досягнення ефективності діяльності підприємства.

Основу необоротних активів підприємства складають основні засоби, які більш ефективно та продуктивно працюють на початкових термінах експлуатації. Саме тому, вибір правильного методу нарахування амортизації менеджерами підприємства сприяє своєчасному їх оновленню, від чого і залежить ефективність виробничого процесу господарюючого суб'єкта.

Окремою складовою фінансово-економічного механізму забезпечення ефективності діяльності підприємства є фінансово-економічні інструменти, до яких відносимо законодавчі та нормативні акти, інструкції, договори між державою та підприємствами, ліцензування діяльності, розробку єдиної інформаційної системи, розробку уніфікованого програмного забезпечення, внутрішні норми та нормативи. Такі види забезпечення фінансово-господарської діяльності чітко встановлюють та регулюють межі такої діяльності на підприємстві. Тому, обираючи певний метод чи важіль фінансово-економічного механізму забезпечення ефективності діяльності підприємства управлінський персонал, у першу чергу, повинні діяти у межах законодавства чи договірних відносин між контрагентами, покупцями. Їх недотримання може призвести до зростання статей витрат на сплату неустойки (штрафів та пені) і, навіть, до замороження чи заборони здійснювати господарську діяльність.

Будь-яка господарська діяльність ґрунтується на основі отримання прибутку та забезпечення ефективної діяльності у процесі виробництва. За допомогою фінансово-економічного механізму забезпечення ефективності функціонування підприємства відбувається досягнення цієї цілі. Для цього основна увага приділяється його завданням, із яких можемо виділити наступні:

- аналіз та усунення проблем фінансово-економічної діяльності підприємства;
- підтримання стабільності фінансового стану суб'єкта господарювання за забезпечення безперебійного виробництва;
- забезпечення зростання прибутків підприємства;
- забезпечення сталості руху фінансових потоків на підприємстві;
- оптимізація постійних та змінних витрат суб'єкта господарювання;
- забезпечення ефективного використання матеріальних та трудових ресурсів;
- контроль за стабільним економічним зростанням та забезпеченням розширеного відтворення.

З огляду на те, що поняття фінансово-економічного механізму забезпечення ефективності функціонування підприємства є суто теоретичним, розглянемо аксіоми його побудови із практичної точки зору. Так механізм забезпечення ефективності господарюючого суб'єкта базується на:

- аксіомі загальності. Фінансово-економічний механізм забезпечення ефективності функціонування підприємства повинен існувати та використовуватися постійно та бути невід'ємною частиною загального фінансово-економічного механізму управління підприємством;

– аксіомі не повторюваності. Певна кількість факторів, що впливає на функціонування підприємства у конкретний період часу, є унікальною. Саме тому фінансово-економічний механізм забезпечення ефективності функціонування підприємства у кожен проміжок часу та за конкретних умов є неповторюваним. Також не існує універсального механізму забезпечення ефективності, який допомагав би виходу із кризової ситуації для всіх підприємств одночасно;

– аксіомі відкритості. Оскільки суб'єкт господарювання завжди перебуває у фінансових відносинах з іншими суб'єктами і підлягає впливу зі сторони факторів економічного середовища, то він представляє собою відкриту систему. Отже, фінансовий механізм забезпечення ефективності підприємства, який є частиною фінансового механізму підприємства загалом, також є відкритою системою.

Ширше розуміння сутності фінансово-економічного механізму забезпечення ефективності підприємства розкривається через призму його функцій, відображених у рис. 2.

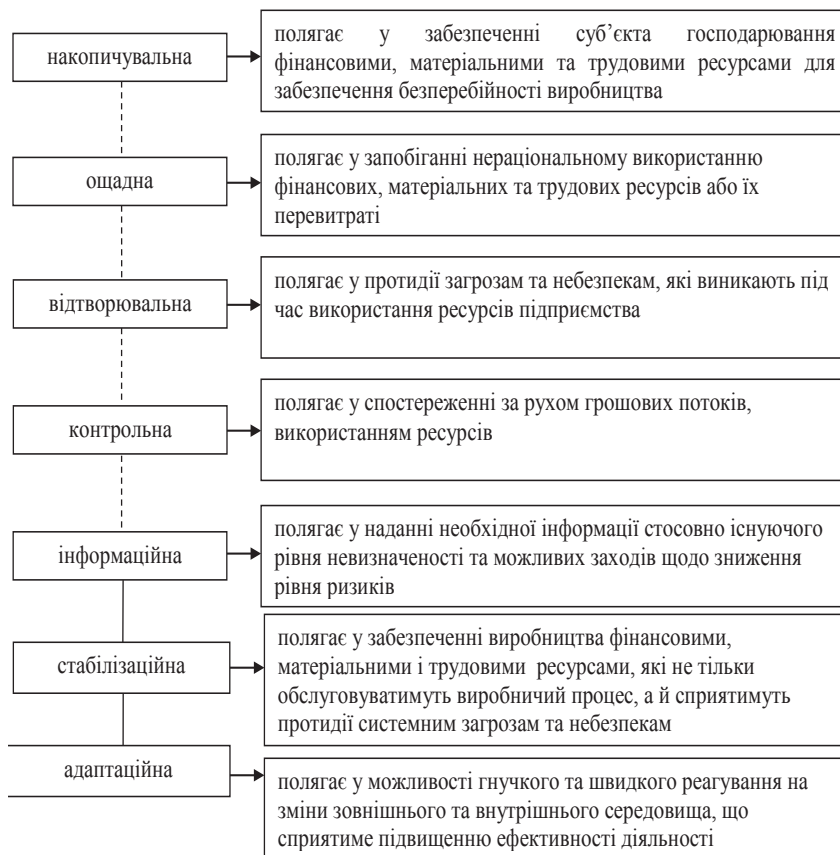

Рис. 2 Функції фінансово-економічного механізму забезпечення ефективності функціонування підприємства

Можливість виконання фінансово-економічним механізмом забезпечення ефективності підприємства функцій у повному обсязі залежить від принципів, якими керується керівництво у процесі управління господарською діяльністю. Аналіз багатьох наукових джерел показав, що кожен дослідник по-своєму розкриває різноманіття та тлумачення принципів побудови фінансово-економічного механізму забезпечення ефективності функціонування підприємства. Хочемо відмітити ті принципи побудови даного механізму, які дозволяють досягти найвищого рівня ефективності:

– принцип комплексності – для забезпечення ефективності функціонування підприємства повинні бути скоординовані усі ресурси господарюючого суб'єкта – матеріальні, трудові та фінансові;

– принцип єдності – використання кількох методів, важелів чи інструментів механізму у процесі реагування на вирішення питань забезпечення ефективної діяльності господарюючого суб'єкта;

– принцип гарантованості – фінансово-економічний механізм забезпечення ефективності підприємства повинен забезпечувати співучасникам підприємства впевненість і гарантію отримання позитивного результату від його господарської діяльності, тобто забезпечити його ефективність;

– принцип прогнозованості – за допомогою інструментів та важелів фінансово-економічного механізму забезпечення ефективності функціонування підприємства можна спрогнозувати результат діяльності підприємства, що дасть змогу попередити фінансові ризики та кризові явища;

– принцип «ризик-дохід» – використання інструментів фінансово-економічного механізму забезпечення ефективності підприємства дає можливість порівняти доцільність прийняття на себе певного виду ризику підприємством і отриманням позитивного ефекту у майбутньому;

– принцип документарності – всі операції, які сприяють реалізації фінансово-економічного механізму забезпечення ефективності функціонування підприємства, повинні бути документально зафіксовані. У подальшому такі дані будуть слугувати джерелом вирішення проблем для досягнення більш ефективної діяльності.

Тільки єдність аксіом, принципів та завдань фінансово-економічного механізму забезпечення ефективності підприємства керівництвом господарюючого суб'єкта дасть можливість функціям такого механізму проявитися у повному обсязі.

Отже, у ході управлінського менеджменту необхідно розуміти значення та доцільність використання структурних елементів фінансово-економічного механізму забезпечення ефективності функціонування підприємства для забезпечення безперервності виробництва та отримання прибутку як основного джерела розширеного відтворення його діяльності.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, фінансово-економічний механізм забезпечення ефективності функціонування підприємств – це складова господарського механізму, яка за допомогою фінансових та економічних методів, форм, інструментів та важелів впливу забезпечує підвищення результативних показників діяльності підприємства, що відображають його ефективність та забезпечують його розвиток та розвиток суспільства загалом.

Правильне розуміння сутності фінансово-економічного механізму забезпечення діяльності підприємства, його функції, принципів побудови та завдань дасть змогу управлінському персоналу спрямувати всі свої сили та ресурси на досягнення поставлених цілей та отримання прибутку загалом.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дідик Л. М. Фінансовий механізм управління діяльністю сучасного підприємства / Л. М. Дідик // Економічний вісник Національного гірничого університету. – 2011. – № 2. – С. 92-100.
2. Ільницька Г. Я. Формування фінансово-економічного механізму управління підприємством / Г. Я. Ільницька // Науковий вісник. – 2004. – №14. – С. 291-294.
3. Макконелл К. Р. Экономикс: принципы, проблемы, политика. Пер. С 13-го англ./ К. Р. Макконелл, С. Л. Брю. – Изд. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 974 с.
4. Москаленко В. П. Финансово-экономический механизм промышленного предприятия : Научно-методическое издание / В. П. Москаленко, О. В. Шипунова. – Сумы: Довкілля, 2003. – 176 с.
5. Тимощенко, Каріне Сасунівна. Фінансовий механізм фінансової безпеки суб'єктів підприємництва: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Тимощенко Каріне Сасунівна ; Нац. банк України, Держ. ВНЗ "Укр. акад. банк. справи Нац. банку України". – Суми, 2015. – 220 с. : рис., табл.
6. Бобирь О.І. Фінансово-економічний механізм управління діяльністю підприємства / О. І. Бобирь, М.В. Матвієць: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/24_SVMN_2008/Economics/27133.doc.htm.